

Іванотчак Н. І.,

аспірант кафедри англійської філології

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЕМПАТІЯ В АСПЕКТІ КОГНІТИВНИХ КАТЕГОРІЙ ГРАДУАЛЬНОСТІ, ОЦІНКИ ТА НОРМИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню градуальності й аксіологічних складових емпатії в англійській дитячій прозі фентезі. Окреслено поняття норми в емпатії. Побудовано аксіологічну шкалу емпатії.

Ключові слова: емпатія, градуальність, оцінка, норма, аксіологічна шкала, дитяча проза фентезі.

Постановка проблеми. Когнітивно-семантична спрямованість сучасних досліджень зосереджує увагу лінгвістів на засобах категоризації ментальних процесів. Емпатія є явищем складним і багатогранним, проте вона піддається системному опису й дослідженню [1, с. 1]. Важливою когнітивною операцією, спрямованою на категоризацію дійсності, є впорядкування об'єктів і їхніх ознак відповідно до певної шкали. У мовознавстві для опису цієї логіко-семантичної та когнітивної категорії використовують термін «градуальність» [2]. Градуальність уперше детально окреслив Е. Сепір, описавши її основні поняття – шкалу, норму, точку відліку тощо. Е. Сепір також висунув важливий постулат про універсальність градуювання. Він зазначав, що кожне слово, яке здатне отримати кількісне визначення, є потенційно градуюваним [3, с. 94]. Концепція універсальності градуальності, розроблена Е. Сепіром, простежується у працях багатьох дослідників [4; 5], які вбачають у ній «фундаментально важливу семантичну властивість, вплив якої поширюється далеко за межі прикметників на інші категорії» [4, с. 348].

Як зазначає О. Вольф, такі поняття, як порівняння й оцінка, неможливо розглядати безвідносно одне до одного [6, с. 15]. Питання про зв'язок градуальності з категоріями оцінки та емоцій розглянуто в роботах Н. Арутюнової та О. Вольф [7; 6]. Співвідношення оцінки та емпатії досліджували А. Недосека й Н. Таценко на матеріалі фразеології [8].

Категоризація емпатії відбувалася за різними параметрами. Г. Барет-Леонард і К. Роджерс досліджували спрямованість, фазовість і точність емпатії [1; 9]. Співвідношення когнітивного й емотивного компонентів емпатії вивчали Ф. Кастелланос, К. Кокс, А. Ді Мартіно, Л. Уддін та ін. [10]. Проте актуальним залишається з'ясування градуальності виявів емпатії й співвідношення раціональної та емоційної оцінки в типах емпатії.

Метою статті є окреслення когнітивно-семантичних категорій градуальності, оцінки та норми в їхньому стосунку до емпатії, установлення їхнього взаємозв'язку та особливості вербалізації в дитячій прозі жанру фентезі.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань:

- уточнити поняття емпатії;
- виявити специфіку когнітивно-семантичних категорій градуальності, оцінки та норми щодо емпатії і їхньої кореляції в текстах дитячої фентезійної прози;

- побудувати аксіологічну шкалу емпатії.

Дослідження проводиться на матеріалі текстів дитячих фентезійних книг К. Льюїса «Хроніки Нарнії» та Дж. Роулінг

«Гаррі Поттер» загальним обсягом 768 і 4 195 сторінок, відповідно. Основними методами дослідження слугували компонентний аналіз, що дав змогу визначити елементи лексичних значень типів емпатії, опозиційний аналіз – для визначення їхньої класифікації на підставі семантично релевантної розбіжності за певною диференційною ознакою при схожості інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Градуальність визначається як семантична категорія, в основі якої лежить когнітивний процес вимірювання (градуювання) певної ознаки та в результаті якого вибудовується градаційна шкала [2]. Побудова градаційної шкали не може бути здійснена безвідносно до категорії норми й пов'язаної з нею категорії оцінки. Категорія норми співвідносить образ певного об'єкта із нормативними уявленнями про нього в картині світу [6, с. 44]. Е. Сепір визначав це як логічне градуювання першого типу, коли норма є об'єктивною, статистичною, середньою [3, с. 96]. Точка відліку градаційної шкали приймається за нульовий ступінь вираження певної ознаки. Нульова оцінка, яка виражає індиферентне ставлення носіїв мови до ознак референта, входить як семантичний компонент до структури значення слів, що містять норму якоїсь якості, ознаки, і слугує фоном, щодо якого сприймаються оцінні відхилення в той чи інший бік [11, с. 33].

Провівши компонентний аналіз значень антонімів емпатичних станів, за нульовий ступінь вираження емпатії – середню параметричну норму – беремо значення *indifference (unconcern, nonchalance)*, що містить *semi mediocrity, lack of interest, lack of concern, lack of sympathy*:

1. *So I just explained coolly and quietly that I had been kidnapped and brought away on this idiotic voyage without my consent, and it was hardly my business to get them out of their scrape* [12].

2. *“Doubtless she was beaten for sleeping late”, said Aravis coolly. “But she was a tool and spy of my stepmother’s. I am very glad they should beat her”* [12].

У прикладах (1) і (2) байдужість адресантів виявляється завдяки вживанню прислівників *coolly* та *quietly*, що містять у своїх визначеннях *semi lacking in interest, not excited, with moderation*, і виразу *none of one’s business*.

Вище за параметричну норму знаходяться всі типи емпатичних станів, що передбачають небезсторонність, когнітивне чи емотивне залучення до досвіду іншої людини, такі як співчуття, жаль, симпатія, власне емпатія, розуміння, такт.

При побудові градаційної шкали емпатії вище за нульову позначку користуємось класифікацією процесу емпатії, запропонованою Г. Баретт-Леонардом [1, с. 1], у якому він виділяє 3 фази:

- сприйняття й резонанс;

- виразна комунікація толерантного розуміння;

- фаза отриманої емпатії – усвідомлення того, що тебе розуміють.

Таблиця 1

	MEDAL	ODD	LDCE	CALDT	CED	MWCD	Wm
strong/intense	1	0	0.75	0.8	0.8	1	0.55
feeling	0.75	0.67	1	1	1	0.83	0.87
dislike	0.5	0	0	0.6	0.4	0.66	0.36
somebody	0.25	0	0.25	0	0	0	0.08
opposition	0	0	0	0.4	0	0.5	0.15
anger	0	0	0	0.2	0	0	0.03
deep-seated/ settled	0	1	0	0	0	0.33	0.22
aversion	0	0.33	0	0	0.6	0.16	0.18
hostility	0	0	0	0	0.2	0	0.03

Вияви емпатії є різноманітними за структурою емпатійного процесу. Деякі з них – розуміння, симпатія та жаль – проходять тільки першу фазу емпатії – сприйняття й резонанс. Такі вияви зараховують до пасивного типу. Вияви активного типу містять у своїх визначеннях семи *doing, saying, sharing*, тобто вони спрямовані на вербальну чи невербальну комунікацію отриманого розуміння, на діяльність. На відміну від жалю (*pity*), домінуючими семами якого є *sorrow* і *disappointment*, співчуття (*compassion*) передбачає бажання допомогти й покращити ситуацію, у якій перебуває адресат. Діяльним компонентом – комунікацією, висловленням толерантного розуміння та власним співпереживанням певного стану емпатія (*empathy*) відрізняється від розуміння (*understanding*), що передбачає відсторонене усвідомлення чи погодження з чимось. Відповідно, ближче до нульової позначки шкали будуть знаходитись пасивні вияви емпатії (симпатія, жаль, розуміння), а далі – активні (співчуття, такт, власне емпатія).

Параметрична норма збігається з об'єктивною серединою, є відсутністю ознаки, нейтральною зоною. Проте аксіологічна норма лежить не в середині шкали, а збігається з її позитивним краєм. Норма одержує аксіологічну функцію, сприймаючись як щось «нормальне» й, отже, «позитивне» [13, с. 9]. Норма також співвіднесена з тією частиною шкали оцінок, де знаходиться стереотипне уявлення про цей об'єкт із відповідною ознакою [6, с. 42].

Параметрична норма емпатії – байдужість (*indifference*) – не збігається з аксіологічною нормою. Вона лежить на негативному полюсі шкали, а отже, засуджується.

3. *The scratches on your back, tear for tear, throb for throb, blood for blood, were equal to the stripes laid on the back of your stepmother's slave because of the drugged sleep you cast upon her. You needed to know what it felt like* [12].

Приклад (3) ілюструє покарання байдужості, описаної у прикладі (2).

Шкала оцінки динамічна, вона розгортається у двох напрямках – у бік збільшення й у бік зменшення ознаки [3, с. 104]. Позитивні цінності мають вищий онтологічний статус, тобто погане сприймається як відсутність доброго [11, с. 9]. Назви виявів емпатії, що знаходяться на негативному боці шкали, часто є похідними від назв емпатичних станів: *understanding – misunderstanding, sympathy – antipathy, pity – pitilessness*. Існування таких назв, як *bullying*, не впливає на цю загальну тенденцію.

Залежно від того, що лежить в основі судження про цінність суб'єкта – емоційні чи раціональні засади, розрізняють **емоційну й раціональну оцінку**. Емоційне й раціональне в оцінці виражають два різні аспекти відношення суб'єкта до

об'єкта, перша – його почуття, друга – погляди [6, с. 42]. Емоційна та раціональна оцінки співвідносяться з типами емпатії – афективною й когнітивною. Такий поділ є досить умовним, бо повністю емоційної оцінки не існує – мова завжди передбачає раціональний аспект [6, с. 40]. Когнітивна оцінка є базовою і з того погляду, що здатність здійснити когнітивну оцінку стану іншої людини є ознакою психічного здоров'я, тоді як із такою нездатністю пов'язують аутизм. З іншого боку, відсутність емоційної оцінки та, відповідно, афективного компонента емпатії за наявності когнітивного є однією з передумов булінгу, цькування (*bullying*) [14, с. 794].

Використовуючи дані тезаурусів і компонентний аналіз, ми відібрали слова, що характеризують вияв емпатії нижче за норму. До них належать антоніми визначень емпатійних станів, такі як антипатія, нерозуміння, безжальність, нетактовність, немилосердність, а також булінг. Компонентний аналіз цих лексем допоможе нам категоризувати їх за типами оцінки та емпатії (афективна, когнітивна), а визначення домінантних сем сприятиме дослідженню засобів вираження у дискурсі.

Антипатія – почуття неприязні, неприхильності чи відрази, емоційне ставлення неприйняття когось-небудь або чого-небудь. Почуття антипатії протилежне до симпатії [15].

За методикою В. Левицького [16, с. 167] визначаємо вагу, статус та ієрархію сем у словниковому визначенні. Для визначення ваги компонента у тлумаченні використовується формула:

$$W = ((n + 1) - r) / n, \text{ де } W - \text{вага компонента, } n - \text{кількість компонентів у словниковому тлумаченні, } r - \text{ранг компонента.}$$

Значення W можуть коливатися в межах від 0 до 1. Далі, з метою більшої об'єктивізації отриманих даних, використовуємо формулу: $W_m = [W_1 + W_2 + \dots + W_n] / n$, де W_m – середня вага компонента, $W_1, W_2, \dots, W_n$ – вага компонентів у першому, другому, n – словнику, n – кількість словників. Отримані результати подано в таблиці 1.

У визначенні антипатії домінантними семами є *feeling, strong/intense* та *dislike*, тому антипатія передбачає емоційну оцінку характеристик об'єкта.

4. *At the start-of-term banquet, Harry had gotten the idea that Professor Snape disliked him. By the end of the first Potions lesson, he knew he'd been wrong. Snape didn't dislike Harry – he hated him* [17, с. 114].

5. *Harry had never believed he would meet a boy he hated more than Dudley, but that was before he met Draco Malfoy* [17, с. 147].

6. *Hagrid, like Ron, told Harry not to worry about it, that Snape liked hardly any of the students. "But he seemed to really hate me"* [17, с. 141].

У прикладах (4–6) антипатія виражається вживанням градуально вищого ступеня прикметників *dislike – hate* та *much – more*.

Далі визначаємо домінантні семи антоніма *understanding – misunderstanding* (таблиця 2).

У визначенні **нерозуміння** домінантними семами є *failure, understand* і *somebody*. Нерозуміння пов'язане із когнітивною оцінкою характеристик об'єкта й виражає неспроможність чи небажання її здійснити.

7. *Very short rations for dinner and I got less than anyone. Caspian is very clever at helping and thinks I don't see! Lucy for some reason tried to make up to me by offering me some of hers but that interfering prig Edmund wouldn't let her* [12].

У прикладі (7) нерозуміння виражається виразом *for some reason*.

Визначаємо вагу, статус та ієрархію сем у дефініції **безжальності** (таблиця 3).

Домінантними семами лексеми *pitilessness* є *showing*, *cruel*, *no pity*. Безжальність пов'язана з відсутністю афективної емпатії:

8. "The green rings draw you back". "But Polly hasn't got a green ring". "No", said Uncle Andrew with a cruel smile. "Then she can't get back", shouted Digory. "And it's exactly the same as if you'd murdered her" [12].

9. *Cruel, pitiless boy! you would let your own Mother die rather than* [12].

Таблиця 2

	MEDAL	OULD	LDCE	CALDT	CED	MWCD	Wm
failure	1	1	0	0	1	1	0.66
understand	0.83	0.83	0.8	0.71	0.75	0	0.65
somebody	0.66	0.66	0.9	0.85	0	0	0.5
correctly	0.5	0.5	0.4	0.57	0	0	0.33
argument	0.33	0	0.3	0.28	0	0.4	0.22
not serious/ minor	0.16	0	0.1	0	0	0.6	0.14
occasion	0	0	0	1	0	0	0.16
disagreement	0	0.33	0.2	0.42	0.25	0.2	0.23
fight	0	0	0	0.14	0	0	0.02
quarrel	0	0.16	0	0	0	0	0.03
properly	0	0	0	0	0.5	0	0.08
problem	0	0	1	0	0	0	0.16
question	0	0	0.7	0	0	0	0.11
situation	0	0	0.6	0	0	0	0.1
instructions	0	0	0.5	0	0	0	0.08

Таблиця 4

	MEDAL	OULD	LDCE	CALDT	MWCD	Wm
not careful	1	0	0	1	0	0.2
way	0.85	0	0	0	0	0.17
speak	0.71	0	0	0	0	0.14
behave	0.57	0	0	0	0	0.11
people/others/sb.	0.42	0.44	0.5	0.2	0.62	0.44
often	0.28	0	0	0	0.85	0.23
upset	0.14	0	0.83	0.4	0.75	0.42
saying	0	0	0	0.8	0	0.16
doing	0	0	0	0.6	0	0.12
having	0	1	0	0	0.38	0.27
showing	0	0.89	0	0	0.5	0.28
lack	0	0.78	0	0	0.125	0.18
skill	0	0.67	0	0	0	0.13
sensitivity	0	0.56	0	0	0	0.11
dealing	0	0.44	0	0	0	0.08
issues	0	0.11	0	0	0	0.02
tending	0	0	0.16	0	1	0.23
offend	0	0	0	0	0	
tact	0	0	0	0	0.25	0.05
likely	0	0	1	0	0	0.2
difficult	0	0.22	0	0	0	0.04
embarrass	0	0	0.66	0	0	0.13
without intend	0	0	0.33	0	0	0.06

У прикладах (8–9) безжальність виражають прикметники *cruel* і *pitiless*.

Антонімом такту є **нетактовність**. Компонентний аналіз лексеми *tactlessness* подано в таблиці 4.

У визначенні *tactlessness* доміантними семами є *upset* та *others*. Однак актуалізація сем *doing* і *saying* є обов'язковою, хоча вони мають малу вагу у визначенні.

10. *There was no point in worrying Mrs. Dursley; she always got so upset at any mention of her sister* [17, с. 5].

11. "Oh, no, Peeves, don't tell her what I said, she'll be really upset", Hermione whispered frantically. "I didn't mean it, I don't mind her – er, hello, Myrtle". "I wish people would stop talking behind my back!" said Myrtle, in a voice choked with tears. "I do have feelings, you know, even if I am dead" – "Myrtle, no one wants to upset you", said Hermione [18, с. 134].

12. *Harry awoke very suddenly on Christmas Day. Wondering what had caused his abrupt return to consciousness, he opened his eyes, and saw something with very large, round, green eyes staring back at him in the darkness, so close they were almost nose to nose. "Dobby!" Harry yelled, scrambling away from the elf so fast he*

Таблиця 3

	MEDAL	OULD	LDCE	CALDT	CED	MWCD	Wm
cruel	1	0.33	0	1	0	0.85	0.53
showing	0.67	1	1	0	0.8	0.67	0.69
no sympathy	0.33	0	0	0	0	0	0.06
having	0	0	0	0.8	1	0.75	0.42
no pity	0	0.67	0.8	0.6	0.4	0.5	0.49
severe	0	0	0	0.4	0	0.25	0.1
unpleasant	0	0	0	0.2	0	0	0.03
little	0	0	0	0	0.6	0	0.1
mercy	0	0	0	0	0.2	0	0.03
very	0	0	0	0	0	1	0.16
harsh	0	0	0	0	0	0.38	0.06
devoid	0	0	0	0	0	0.125	0.02
no caring	0	0	0.6	0	0	0	0.1
people	0	0	0.4	0	0	0	0.06
suffer	0	0	0.2	0	0	0	0.03

Таблиця 5

	MEDAL	OULD	LDCE	CALDT	CED	MWCD	Wm
cruel	0.85	0	1	0	0	0.4	0.38
very	1	0	0	0	0	0	0.17
severe	0.71	0	0	0	0	0	0.12
selfish	0.57	0	0	0	0	0	0.09
unkind	0.42	0	0.5	0	0	0	0.15
behaviour	0.28	0	0	0	0	0	0.05
actions	0.14	0	0	0	0	0	0.02
having	0	0	0	1	0	1	0.33
no mercy	0	0.5	0	0.33	1	0.6	0.4
showing	0	1	0.75	0.67	0	0.8	0.53
pitiless	0	0	0	0	0.75	0	0.12
cruel	0	0	0	0	0.5	0	0.08
heartless	0	0	0	0	0.25	0	0.04
harsh	0	0	0	0	0	0.2	0.03
forgiveness	0	0	0.25	0	0	0	0.04

Таблиця 6

	MEDAL	OUD	LDCE	CALDT	CED	MWCD	Wm
behaviour	1	0	0	0	0	0	0.16
frighten	0.83	0	0.57	0.75	0	0	0.35
hurt	0.66	0	0.42	1	0	0	0.35
small	0.33	0	0	0.25	0	0	0.09
weak	0.16	0.14	0.14	0	0.67	0.25	0.22
use	0	1	1	0	0	0	0.33
strength	0	0.85	0.85	0	0	0	0.28
influence	0	0.71	0	0	0	0	0.1
harm	0	0.57	0	0	0	0	0.09
intimidate	0	0.42	0	0	1	0	0.23
habitually	0	0	0	0	0	1	0.16
cruel	0	0	0	0	0	0.75	0.13
power	0	0	0.71	0	0	0	0.12
somebody	0.5	0.28	0.28	0.5	0.33	0.5	0.39

almost fell out of bed "Don't do that!" Harry turned back to Dobby, who was now standing nervously next to Harry's bed, still looking worried that he had upset Harry [19, с. 407].

У прикладах (10–12) прикметник *upset* указує на стан, що виникає внаслідок безтактного зауваження чи вчинку (*mention of her sister; what I said, don't do that*). Отже, безтактність зараховуємо до активних виявів негативного полюсу когнітивної емпатії.

Далі визначаємо домінантні семи антоніма співчуття – **немилосердності** (таблиця 5).

Домінантними семима лексеми *mercilessness* є *showing, no mercy* та *cruel*. Семи *very* й *severe* вказують на вищий ступінь вияву ознаки. Семи *behavior* і *actions* вказують на активність.

13. When Peter suddenly asked him the question he decided all at once to do the meanest and most spiteful thing he could think of. He decided to let Lucy down [12].

14. Ron retaliated by doing a cruel but accurate impression of Hermione jumping up and down in her seat every time Professor McGonagall asked a question, which Lavender and Parvati found deeply amusing and which reduced Hermione to the verge of tears again [20, с. 310].

У прикладах (13–14) немилосердність виражають прикметник *cruel*, найвищі ступені порівняння його синонімів *mean* і *spiteful* та дієслово *to do*. Немилосердність як відсутність співчуття зараховуємо до негативного полюсу афективної емпатії.

У списку слів, пов'язаних із лексемою *mercilessness*, знаходимо *bullying*. **Буллінг**, цькування, визначається як систематична та навмисна агресивна поведінка, спрямована на залякування чи завдання шкоди [14, с. 793]. Результати компонентного аналізу *bullying* подано в таблиці 6.

У визначенні лексеми *bullying* домінантними семима є *frighten, hurt, somebody, strength* та *intimidate*.

15. Dudley's favorite punching bag was Harry, but he couldn't often catch him [17, с. 20].

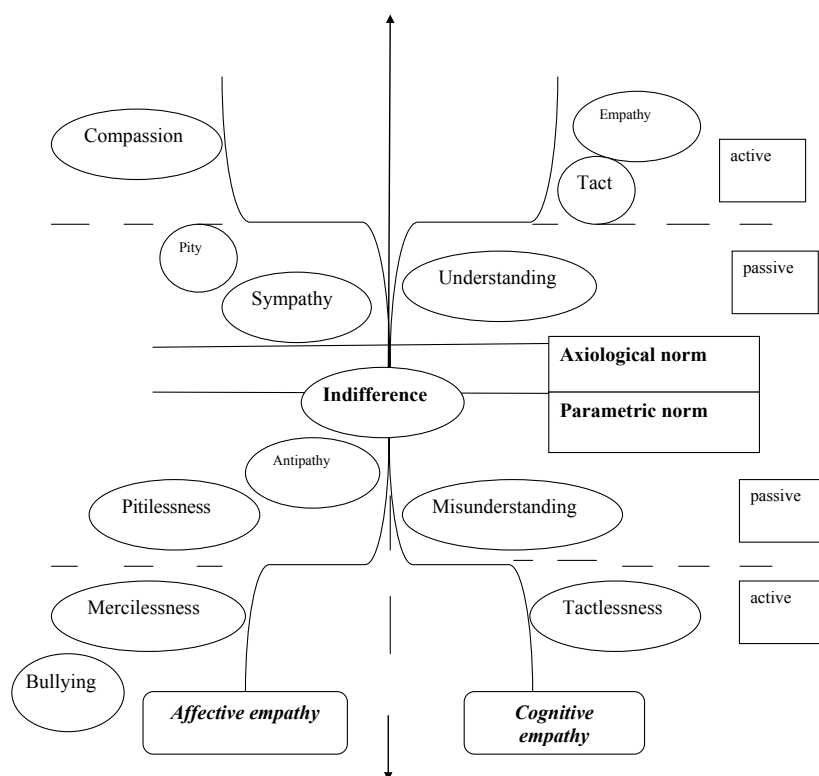
16. The others who thought she was telling a lie, and a silly lie too, made her very unhappy. The two elder ones did this without meaning to do it, but Edmund could be spiteful, and on this occasion he was spiteful. He sneered and jeered at Lucy and kept on asking her if she'd found any other new countries in other cupboards all over the house [12].

17. For deep down inside him he liked bossing and bullying; and, though he was a puny little person who couldn't have stood up even to Lucy, let alone Edmund, in a fight, he knew that there are dozens of ways to give people a bad time if you are in your own home and they are only visitors [12].

Хоча семи *habitually* та *behavior* не є домінантними, вони є важливою характеристикою булінгу, підкреслюючи його активний, тривалий і систематичний характер. У прикладах (15–17) на булінг вказують вирази *to give people a bad time, punching bag*, а його систематичність підкреслюється прикметником *favorite*, виразом *keep on* і стилістичним повтором *sneered and jeered*.

Проведений аналіз дає змогу побудувати аксіологічну шкалу емпатії (див. схему 1).

Висновки. Аксіологічну шкалу емпатії можна умовно відобразити у вигляді параболи. Оцінна шкала розгортається у двох напрямках – у бік збільшення й у бік зменшення ознаки. За точку відліку шкали береться нульовий ступінь вираження емпатії – байдужість (*indifference*). Вона відображає середню параметричну норму, по обидва боки якої знаходяться протилежні полюси вираження ознаки. Параметрична норма збігається з об'єктивною серединою, є відсутністю ознаки, нейтральною зоною. Проте аксіологічна норма лежить не в середині шкали, а збігається з її позитивним краєм. На позитивному полюсі шкали знаходяться всі типи емпатичних станів, що передбачають небезсторонність, когнітивне чи емотивне залучення до досвіду іншої людини, такі як співчуття, жаль, симпатія, власне емпатія, розуміння, такт. Пунктирна лінія на схемі 1 відображає похідний характер негативного полюсу, коли негативні емпатичні стани

сприймаються як відсутність вираження емпатії. Гілки параболі відображають взаємозв'язок між типами оцінки та емпатією. Емоційне й раціональне в оцінці виражають два різні аспекти відношення суб'єкта до об'єкта: перший – його почуття, другий – погляди. Вони співвіднесені з типами емпатії – афективною та когнітивною. Компонентний аналіз засвідчує наявність сем, що виражають раціональне в оцінці у визначеннях станів когнітивної емпатії й, відповідно, сем, що виражають емоційність у визначеннях афективної емпатії. Вияви емпатії є різноманітними за структурою емпатійного процесу. Деякі з них – розуміння, симпатія та жаль – проходять тільки першу фазу емпатії – сприйняття й резонанс. Такі вияви зараховуємо до пасивного типу. Вияви активного типу (співчуття, емпатія, такт) містять у своїх визначеннях семи *doing, saying, sharing*, тобто вони спрямовані на вербальну чи невербальну комунікацію отриманого розуміння, на діяльність. Розмежування за ознакою активність/пасивність справедливе і для виявів негативного полюсу емпатії. До активних виявів зараховуємо немилосердність, безтактність і булінг, де наявні семи *doing, saying, actions i behavior*. Відповідно, до нульової позначки емпатії ближче будуть знаходитись пасивні вияви, а далі – активні.

Здійснений аналіз є важливим етапом розкриття взаємозв'язку емпатії й оцінки та вивчення особливостей вербалізації емпатії в художній прозі жанру фентезі. Подальше дослідження буде спрямоване на з'ясування когнітивних параметрів емпатії.

Література:

- Barett-Lennard G. The Phases and Focus of Empathy / G. Barett-Lennard // *British Journal of Medical Psychology*. – 1993. – Vol. 66. – № 1. – P. 3–14.
- Никитина Л.Б. Градуирование, градуальность, градуированность: к проблеме упорядочивания терминологического и понятийного аппарата лингвистических исследований / Л.Б. Никитина // *Достижения высшей школы. Серия «Филология»* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/33_DWS_2013/Philologia/3_149880.doc.htm.
- Sapir E. Grading, a study in semantics / E. Sapir // *Philosophy of Science*. – 1944. – Vol. 11. – No. 2. – P. 93–116. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : bv.u-bordeaux3.fr/pub/docs/group-degre/Sapir.pdf.
- Колесникова С.М. Категория градуальности и способы ее выражения в современном русском языке / С.М. Колесникова. – М. : МПУ, 1998. – 280 с.
- Kennedy Ch. Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates / Ch. Kennedy, L. McNelly [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.upf.edu/pdi/louise-mcnally/_pdf/publications/kennedymcnally.pdf.
- Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М. Вольф. – 2-е изд. – М. : УРСС, 2002. – 247 с.
- Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
- Таценко Н.В. Аксиологічні характеристики фразеологізмів як засобів емпатизації англійського художнього дискурсу / Н.В. Таценко, А.М. Недосека // *Сборник научных трудов SWorld*. – Вып. 1. – Т. 21. – Иваново, 2014. – С. 63–69.
- Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс. – М. : Издат. группа «Прогресс» ; Универс, 1994. – 480 с.
- The balance between feeling and knowing: affective and cognitive empathy are reflected in the brain's intrinsic functional dynamics / [C. Cox, L. Uddin, A. Di Martino, F. Castellanos, M. Milham, C. Kelly] // *Social Cognitive Affective Neuroscience*. – 2012. – Vol. 7 (6). – P. 727–737. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3427869/>.
- Бессонова О.Л. Типы аксиологической шкалы как элемента структуры категории оценки / О.Л. Бессонова // *Типология мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах*. – 1999. – Вип 2. – С. 33–36.
- Lewis C.S. The Chronicles Of Narnia / C.S. Lewis [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ia601703.us.archive.org/34/items/TheChroniclesOfNarnia/The%20Chronicles%20of%20Narnia.pdf>.
- Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти : автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.04 / О.Л. Бессонова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 39 с.
- Stavrinides P. Bullying and Empathy: A Short-Term Longitudinal Investigation / P. Stavrinides, S. Georgiou, V. Theofanous // *Educational Psychology*. – 2010. – Vol. 30 (7). – P. 793–802.
- Fleming W. Vocabulary of Philosophy: Moral, Ethical, Metaphysical / W. Fleming [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.e-torredabel.com/vocabularyofphilosophy/antipathy-philosophyvocabulary.htm>.
- Левицкий В.В. Семасиология : [монография для молодых исследователей] / В.В. Левицкий. – 2. изд., исправл. и допол. – Винница : Нова Книга, 2012. – 680 с.
- Rowling J.K. Harry Potter and The Sorcerer's Stone / J.K. Rowling. – N.Y. : Arthur A. Levine/Scholastic Books, 1998. – 309 p.
- Rowling J.K. Harry Potter and the Chamber of Secrets / J.K. Rowling. – N.Y. : Arthur A. Levine/Scholastic Books, 1999. – 352 p.
- Rowling J.K. Harry Potter and the Goblet of Fire / J.K. Rowling. – N.Y. : Arthur A. Levine/Scholastic Books, 2000. – 896 p.
- Rowling J.K. Harry Potter and the Half-Blood Prince / J.K. Rowling. – N.Y. : Arthur A. Levine/Scholastic Books, 2005. – 652 p.

Список лексикографічних джерел:

- CALDT – Cambridge Advanced Learner's Dictionary and Thesaurus [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dictionary.cambridge.org/> – 3.07. 2015.
- CED – Collins English Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.collinsdictionary.com> – 3.07. 2015.
- LDCE – Longman Dictionary of Contemporary English [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ldceonline.com> – 3.07. 2015.
- MEDAL – Macmillan English Dictionary for Advanced Learners (International Student Edition). – Oxford : Macmillan Education, 2006 – 1692 p.
- MWCD – Merriam-Webster's Collegiate Dictionary (11th Ed.) – Springfield : Merriam Webster Inc., 2003 – 1623 p.
- ODBE – Oxford Dictionary of British and World English [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.oxforddictionaries.com/> – 3.07. 2015.
- McMillan Dictionary and Thesaurus [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.macmillandictionary.com/> – 3.07. 2015.
- Thesaurus [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.thesaurus.com/> – 1.07.2015.

Иванотчак Н. И. Эмпатия в аспекте когнитивных категорий градуальности, оценки и нормы

Аннотация. Статья посвящена изучению градуальности и аксиологических составляющих эмпатии в англоязычной детской прозе фэнтези. Определено понятие нормы в эмпатии. Построено аксиологическую шкалу эмпатии.

Ключевые слова: эмпатия, градуальность, оценка, норма, аксиологическая шкала, детская проза фэнтези.

Ivanotchak N. Empathy in terms of the cognitive categories of grading, evaluation and norm

Summary. The article is devoted to the investigation of grading and axiological components of empathy in juvenile fantasy prose. The idea of norm in empathy is conceptualized. The axiological scale of empathy is built.

Key words: empathy, grading, evaluation, norm, axiological scale, juvenile fantasy prose.